

Tuula Hakkarainen

**KOTI- JA SOTARINTAMAN VÄLISTÄ
KIRJEENVAIHTOA VUOSINA 1939–1940**

Koti- ja sotarintaman välistä kirjeenvaihtoa vuosina 1939–1940

© Tuula Hakkarainen

Ulkoasu: R. Penttinen
Kustantaja: Mediapinta, 2011

ISBN 978-952-235-313-9

Sisällys

Lukijalle	7
Syksyn tapahtumia vuonna 1939	9
Marraskuun tapahtumia vuonna 1939.....	19
Joulukuun tapahtumia vuonna 1939	31
Tammikuun tapahtumia vuonna 1940.....	50
Helmikuun tapahtumia vuonna 1940.....	67
Maaliskuun tapahtumia vuonna 1940	88
Huhtikuun tapahtumia vuonna 1940.....	99
Toukokuun tapahtumia vuonna 1940.....	108
Kesän tapahtumia vuonna 1940	110
Syksyn ja talven tapahtumia loppuvuodesta 1940.....	113
Lähteet.....	119

LUKIJALLE

Tämän kirjan aineisto osoittaa luotettavaa tietoa, kuinka vuosien 1939–1940 talvisotatapahtumat ovat olleet silloisille sota- ja kotirintamalla olleille henkilöille ikään katsomatta heidän elämänarvoihinsa vaikuttanut kokemus. Vaikeimpana talvisodan ovat kokeneet henkilöt, jotka taistelivat sotarintamalla. Myös kotirintamalla sodan jaloissa Karjalassa eläneet henkilöt saivat kokea pommitusten kauheudet. Surun ja murheen murtamia olivat lapset, joiden isä haavoittui tai kaatui sekä naiset, joiden lapsi, puoliso tai poikaystävä jäi sotarintamalle. Sota kosketti henkilöitä, jotka joutuivat evakkoon outoihin olosuhteisiin ja myös niitä henkilöitä, joiden tehtävänä oli päättää Suomea koskevista asioista pääkaupunkiseudullamme Helsingissä.

Kirjan tekstistä nousevat esille elämäntapaan vaikuttaneet asiat, kuten yhteishengen merkitys, arvot, periaatteet. Koti, uskonto ja isänmaa olivat ne lähtemättömät arvot, joiden eteen jatkettiin elämää rakentaa niin sota- kuin kotirintamalla. Kodeissa vallitsi usein huoli ja pelko, kuinka puolisolle tai muulle sukulaiselle ja naapurille käy sotarintamalla. Kuinka sodassa pärjätään kylmän keskellä? Onko heillä siellä ruokaa ja lämmintä riittävästi? Kirjeiden kirjoitus ja niiden sanoma antoi voimaa kestämiin raskaisiin aikoihin. Kotoa lähetetyt paketit valmistettiin rakkaudella ja lähetettiin sotarintamalle kaikille joukkueessa oleville sotilaille eikä pelkästään omalle puolisolle tai pojalle. Kädentaitoja opittiin jo lapsesta lähtien käsitöitä tehden ja leipoen sotarintaman paketteihin.

Koulun käynnin ohella opittiin lisäksi tavallisten arkipäivän askareiden myötä.

Kotirintaman henkilöt sitoutuivat toisiinsa saaden voimaa kestämään sodan raskuudet. Talvisota-aikana opittiin vastuuta, kunnioitusta, työntekoa ja selviytymistä. Talvisota-ajan selviytymiskeinoja olivat työ, yhteisvastuu, toisista huolehtiminen ja vastuuntunto yhteishengessä elämänarvoja noudattaen.

SYKSYN TAPAHTUMIA VUONNA 1939

Sodan uhka hämmöttää

Eletään aikaa vuoden 1939 loppupuolella. Sodan puhkeamisen merkit ovat näkyvissä ja jokainen elää ajan hermoilla toivoen kaiken päättyvän onnellisesti. Jo 1939 kesällä Kannaksella alkuun laitetut linnoitustyöt antoi rajan asukkaille kuin myös linnoitustöissä olleille henkilöille vakavia merkkejä mahdollisesta sodan puhkeamisesta. Yhtenä ennusmerkinä pidettiin Neuvostoliiton puolelta aamuisin kohonnutta tähystyspalloa, josta käsin seurattiin Suomen puolella suoritettuja linnoitustöitä.

Ennen talvisodan syttymistä käytiin ahkerasti neuvotteluja Neuvostoliiton ja Suomen välillä. Mikä merkitys oli sillä, ettei Suomen ulkoministeri Eljas Erkkö lähtenyt neuvotteluihin, vaan sinne meni erikoisvaltuutettu henkilö? Neuvostoliittohan oli pyytänyt neuvotteluihin ulkoministeriä. Erkon mielestä kysymyksessä ei ollut samanlaiset neuvottelut kuin Baltian mailla. Olisiko sillä ollut sota estetty, jos paikalla olisi ollut ulkoministeri? Mahdollisesti ei, toteaa Edwin Linkomies. Mitä Neuvostoliitto vaati Suomelta, oli aluksi hallituksen tiedossa ja eduskuntapiirissä ei tiedetty sodan syttymisen vakavuutta. Vaatimukset olivat salassa ja Edwin Linkomies toteaaakin, jos salat olisivat tulleet julki, ne olisivat olleet Neuvostoliitolle arvovaltakysymys, jolloin ei ainakaan sopuun olisi päästy. Kuitenkin puolustusvoimien liikekannallepano ylimääräisten harjoitusten muodossa toi esille sodan uhkan.

Vaitiololupaus sitoi vahvasti hallituksen henkilöitä. Linkomies kirjoittaa kirjassaan kuinka Neuvostoliitto oli hienotunteinen halutessaan neuvotella Karjalan kannaksen ja Suomenlahden pikkusaarten luovuttamisesta. Paasikivi oli neuvottelujen jälkeen tuonut esille, kuinka Stalin oli huomauttanut kysymyksessä olevan suurvallan esittämät vaatimukset ja yleensä suurvalta ottaa suoralta kädeltä tarvitsemansa.

Edwin Linkomies toteaaakin, kuinka Ryti oli keväällä 1939 kuullut venäläisten Suomenlahden pikkusaariin kohdistuneista ehdotuksista ja oli kysynyt Cajanderilta, miksi näihin vaatimuksiin ei suostuttu? Pääministeri Cajanderin vastaus oli ollut selkeä ja todennut, kuinka hallitus voisi käydä luovuttamaan valtakunnan alueita juuri ennen vaaleja? Olisihan ollut mahdollista, että Neuvostoliiton vaatimukset olisivat lisääntyneet, jos niihin olisi suostuttu vapaaehtoisesti. Sota oli välttämättömyys, pääsihän Suomi lunastamaan paikan maailman itsenäisten kansakuntien joukossa.

Kesän aikana suunnitelmiin tuli evakuoointia koskeva alustus. Asia ei tullut laajemmin esille, vaan kaikki tapahtui salaperäisesti ja varovaisesti. Muutenkin ennakkotoimenpiteet siviiliväestön hyväksi mahdollisen sodan syttymisen kannalta olivat vaatimattomia. Kun saksalaiset 1.9.1939 hyökkäsivät Puolaan, alkoi yleinen pelko, että maamme joutuisi sodan pyörteisiin.

Viipurissa läänin maaherra Arvo Manner alkoi pyytää läänistä sisäasiainministeriöltä ohjeita evakuoinnin valmisteluksi. Kuukautta myöhemmin alkoikin jotain tapahtua ja ohjeita saatiin evakuoointia varten. Lääninhallitusta kehoitettiin tekemään suunnitelma väestön siirtojen toimeenpanemisesta Kannaksen alueella valtakunnan rajasta alkaen Käkisalmen, Räisälän, Vuoksenrannan, Antrean ja Viipurin luoteisrajaan saakka. Samoin suunnitelma tehtiin Salmin, Impilahden, Suistamon, Soanlahden, Korpiselän, Suojärven ja Harlun kuntien väestön siirtoa varten.

Lokakuun alkupuoliskolla ohjeet tulivatkin vapaaehtoista

väestön siirtoa varten Kannaksen rajapitäjistä, Suomenlahden saarilta, Viipurista sekä Salmin ja Suojärven pitäjistä. Lähes kolmannes mainittujen paikkakuntien asukkaista siirtyi Sisä-Suomeen. Kuitenkin väestön annettiin itsensä päättää kotoa lähdestään tai sinne paluustaan. Kun väestö ei saanut tarkempia ohjeita, niin he palasivat takaisin kotitanhuvilleen melkein sataprosenttisesti. Mutta kuinkas kävikään kun talvisota alkoi, silloin väestö jäi sodan jalkoihin.

Sota oli asia, jota ei kukaan halunnut, mutta ylimääräiset sotaharjoitukset ja -valmiudet sodan syttymisen kannalta olivat kuitenkin ajankohtaisia. Miehiä vietiin valmiusasemiin ja armeijaa koottiin rajoille ottamaan pahinta vastaan. Loka-kuun 6. päivä muun muassa Viipurin Pölläkkälän seurojentalolle tuli lähtö lyhyellä varoitusajalla. Oli jo ilta ja lepäämään menoaika, hyinen tuuli puhalteli ja ennusti talven tuloa. Koputus ovelle, kysyttiin miestä nimeltä ja sanottiin, että kahden tunnin sisällä on ilmoitettava Pölläkkälän seurojentalolla. Pian mies oli valmiina lähtöön ja hyvästeli vaimonsa, lapsensa. Oli tullut aika, jolloin miehiä käytiin hakemassa ja pyydettiin ilmoittautumaan useille seurojen- ja suojeluskunnantaloille.

Pölläkkälän seurojentalolla miehiä ohjattiin kokoontumaan yhteiskoululle. Oli aamuyö ja yksiköiden perustamispuuhat olivat täydessä käynnissä. Sotilasvarusteita jaettiin, mutta kukaan ei ottanut todeksi, että tosi tulisi olemaan kysymyksessä. Vasta sitten, kun miehille jaettiin 90 kappaletta pannonkia ja tuntelevy, alkoi tuntua siltä, että onkohan tämä sota sittenkin ajankohtainen. Kaikki asekuuntoiset miehet saivat hälytyksen, mutta varusteita ei kuitenkaan riittänyt kaikille.

Sama kohtalo oli myös kiteeläisillä sotilailta. Moni heistä pääsi suorittamasta asevelvollisuuttaan vuonna 1939 ja joutui heti lähtemään tositoimiin. Heidän täytyi kokoontua Kiteen Suojeluskunnan talolle, josta joutuivat marssimaan Haarajärven koululle. Koululla lotat tarjosivat heille ruokaa ja ruokailtuaan matka jatkui marssien kohti Tohmajärven asemaa.

Tohmajärvellä oli noustava junaan ja matka jatkui Joensuun asemalle. Joensuussa jaettiin aseet ja seuraavana aamuna matka jatkui junalla idän suuntaan. Majoittuminen Kitelänimisellä paikkakunnalla oli edessä. Pikkuhiljaa matka jatkui siirtyen paikkakunnalta toiselle päättyen lopulta Loimolan asemalle, jossa majapaikakkana oli Loimolan asemarakennus.

Erityisesti Kannaksen kohtalo huolestutti miehiä. Seutu oli rakas ja ei haluttu tuumaakaan luovuttaa Neuvostoliitolle ilman taisteluja. Suomen miehet kaivoivat hyökkäys- ja vau-
nuesteitä ja tekivät piikkilankaesteitä. Toivomuksena kuitenkin oli, ettei näitä esteitä tarvitsisi tosissaan kokeilla. Odotusta ja epävarmuutta jatkui päivä päivältä, jolloin sotilaat olivat yhteydessä ystäviinsä, kotijoukkoihinsa, omiin vanhempiinsa ja puolisoonsa sekä morsiamensa kirjeiden välityksellä. Kirjeet toivat viestiä sota- ja kotirintaman välillä jo ennen kuin sota oli alkanut. Kirjeenvaihto oli vilkasta ja joka viikko jopa kaksikin kertaa tai useammin kirjeen kirjoitus vei ystävänsä kaipaavan mukanaan, kuten seuraavan itärajalla olleen kirjeen kirjoittajan.

Itärajalla 15.10.1939

Hyvä Maria!

Viikko on siitä aikaa, kun perjantaina meidät lähetettiin Joensuusta tänne rajalle päin. Terveenä ja hyvinvoipana on eletty, joten ei täällä suurempia vastoinkäymisiä ole ollut. Toivoisin, että lähiaikoina voitaisiin taas tavata. Olisi myös tärkeää, että asiat pikkuhiljaa kehittyisivät johonkin suuntaan tämän mahdollisen sodan alkamisen suhteen.

Olimme Matkaselässä ja tapasimme joitakin tuttuja, mutta ikävä kyllä siinä ei ollut aikaa puhella kuin vähän, vain terveiset pyysimme sanomaan kotipuolen joukoille. Kirjoita sinäkin, kuinka olette voineet ja miten kotona on jakseltu? Terveenä kai sinäkin ja toiset läheiseni olette olleet? Kuten jo kirjoitin, vointini on ollut hyvä terveyden puolesta ja muutenkin mukiin menevä. Onhan meillä jokaisella velvollisuus toimia Isänmaatamme kohtaan kaikkina aikoina ja ajankohtina. Jumala on paras turva niin kansojen- kuin ihmiselämässänkin.

Rakkain terveisin Toivo

Kotona 17.10.1939

Itärajalta lähetetty kirje on saapunut perille. Maria on jo odottanut ja kaivannut tietoa Toivolta, joten hän kirjoittaa vastauskirjeen samana päivänä.

Parhaimmat kiitokseni kirjeestä, jota niin ikävöiden odotin. Terveenä olemme olleet, kuitenkin äitisi vointi on ollut heikompi. Olen kulkenut päivät pitkät kodin ja naapureiden väliä ja koettanut olla siellä, missä minua milloinkin eniten tarvittaisiin. Ensimmäinen yö lähtösi jälkeen oli vaikea ja olin yötä

tätini luona. Kotonasi en ole ollut yötä, koska siellä on ollut nukkujia melkein liian kanssa. Heillä on tähän asti ollut Loimolasta toinenkin perhe, mutta nyt he matkustivat sukulaistensa luokse. Myös minun kotonani on majoittuneena Suojärveltä yksi vanha pariskunta, saa nähdä kuinka kauan?

Tunnen niin ihmeellisesti turvallista tunnetta, tiedämmehän että olemme Herran Jeesuksen armossa, olemmepa missä vain. Se tunne rauhoittaa meitä kaikkia. Saaralla on kova ikävä sinua setä. Hän tutkii koko ajan nimeäsi ja sanoo kirjoittavansa sinulle samaan kirjeeseen. Naapurin Otto oli nähnyt sinut Matkaselän asemalla ja toi sinulta terveisiä, kiitos niistä.

Odotan, että muistat minua siellä ja muista vielä kirjeelläkin. Olisi hyvä, jos saisimme kohta tavata? Vaan, jos niin ei ole Jumalan tahto, on velvollisuutemme antaa kaikkemme Isämaan puolesta. Muista rukoilla ystävä kallis kaikissa elämän vaiheissa.

Terveisin Maria.

Suistamo 20.10.1939

Toivo on saanut kirjeen ja kirjoittaa vuorostaan Marialle. Suistamossa, Pyörittäjän kylässä kirjoitus rakkaalleen antaa uutta uskoa ja voimaa mennä elämässä eteenpäin.

Terveenä olemme olleet, mutta aika käy välillä pitkäksi tämän epävarmuuden kanssa, syttyykö sota vai ei? Jumalaan luottaen ja toivoen olen aina yrittänyt mennä eteenpäin päivästä toiseen. Toivottavasti Jumala suo, että saamme vielä elää onnellista elämää yhdessä Jumalaan luottaen ja rukoillen. Haluan lähettää äidilleni ja toisillekin omaisilleni terveisiä

ja muistakaamme kantaa esirukoillen Jumalan puoleen näitä tärkeitä tämän ajan asioita.

Tässä meidän joukkueessa on melkein kaikki miehet kiteeläisiä. Muutamia kiteeläisiä miehiä on varmaan joutunut jonnekin muualle päin, koska en ole tavannut heitä kuin Joensuussa ennen tänne saapumista. Tällä hetkellä olemme majoitettuina Suistamolla, Pyörittäjän kylässä, matkaa on kymmenen kilometriä Leppäsyvästä.

Kun kirjoitat minulle, niin muista aina laittaa kirjeen taakse lähettäjän nimi. Odotan kirjeitänne. Kirjoittakaa vaikka samaan kirjekuoreen kotijoukon kanssa ja vaikka vähemmänkin. Kirje antaa minulle voimia jaksaa eteenpäin.

Parhain tervehdykseni rakkaalleni täältä Suistamolta.

Sunnuntai 22.10.1939 kotirintamalla

Kirjeet kulkevat tiheään sota- ja kotirintaman väliä. Se kuinka nopeaan saapuneisiin kirjeisiin on vastattu, tulee esille seuraavasti: Lauantai-iltana saapunut kirje on antanut kirjoittajalle mahdollisuuden lähettää vastauskirje takaisin jo maanantaina. Kuitenkin kirjeestä tulee esille, kuinka ei ole voinut aikaisemmin kirjoittaa ja lähettää kirjettä kuin vasta maanantaina. On ikävä, jos kirje ei ole tullut perille. Se ikävä, mikä on saanut valtaansa, on ollut käsittämätöntä, jos ei ole saanut vastausta lähettämäänsä kirjeeseen. Monta kertaa kotiväki on joutunut odottamaan tietoa rakkaistaan useita viikkoja.

Kirjeiden myötä Jumalan sana on antanut voimia kirjeiden kirjoittajille niin kuin vastaanottajille. Tämä on antanut monelle rohkeutta elämän matkalle, kuten seuraavassa kirjeessä tulee esille. Sanoohan Jeesus sanassaan: ”Avuksi huuda minua

hädässäsi, niin minä tahdon auttaa sinua”. Tahdommehan pyhittää elämämme Jumalalle, jos hän nyt vielä armahtaa meitä ja saisimme kulkea yhdessä hänen tietänsä. Hengellisessä laulussakin sanotaan: ”Mikä on se voima, se ihme voima, mi kaksi yhdeksi niin liittää voi.” Toisessa säkeistössä jatkuu: ” Se on, oi Jeesus sun lahjas kallehin, sun antis armahin rakkaus.” Tuntuu, kuin tämä lahja olisi vasta nyt meille annettu. Vaikka matka olisi välillämme pidempikin, saammehan rukouksin ja rakkauden siivin lähestyä toistemme luokse. Herra, anna meille voimaa kestää näitä aikoja, rukoilee kotirintamalla kirjeen kirjoittaja rakkaalleen lähettämässään kirjeessä.

Kotirintaman arkea

Kotirintamalla päivät ovat kuluneet välttämättömiä kodin töitä tehdessä. Muina aikoina on ommeltu lapsille vaatteita ja käyty naapureissa auttamassa niissä töissä, missä on voinut ja osannut. Kotijoukoilla on ollut vaikeaa niin ruumiillisesti kuin henkisesti. Etenkin henkinen hyvinvointi on ollut äideillä raskasta omien lasten mahdolliseen sotaan joutumisen vuoksi. Iltauutiset ovat olleet tärkeitä. Koteihin, missä on ollut radio, on kokoonnuttu kuuntelemaan uutisia. Yhteisissä hetkissä turvallisuuden tunne on pitänyt yllä tuoden uskoa ja monia rukouksia, että Jumala vielä armahtaisi Suomen kansaa.

Lapset ovat usein kysyneet isää, enoa, setää, isoveljeä, milloin he palaisivat kotiin? Kaikki ovat muistaneet omaisinaan ajatuksin, rukouksin, kirjein. Kirjeitä on lähetetty kenttäpostin ja siviilipostin kautta, että edes toinen kirje saapuisi perille. Tunne kirjeen mahdollisesta perille pääsystä on tuonut kirjeen lähettäjälle myös murheellisia hetkiä. On ollut itsestään selvää, että miehet valmiusasemissa ovat odottaneet postia. Kun posti ei ole tavoittanut kirjeen saajaa, niin tunne

siitä, että minut on unohdettu kokonaan, on ollut vahva. Kun ei ole ollut tietoa, kuinka kauan miehet viipyvät poissa kotoa, niin kirjeet ovat tuoneet monelle helpotusta elämään. Onneksi on ollut mahdollisuus pitää yhteyttä kirjeitse. Myös kirjeiden lähetysääntöjä on uusittu, jolloin on annettu mahdollisuus kirjoittaa edes terveiset pitkien kirjeiden sijaan.

Kotona tiistaina 24.10.1939

Kotijoukot eivät ole päässeet selville nykyisistä postiasioistaan. Kaksi kirjettä on saapunut kotirintamalle ja palava halu morsiamella ja kotijoukoilla on ollut vastata kirjeeseen saman tien. Kotoa on lähetetty yhdeksän kirjettä, mutta epävarmuus on vallannut, onko yhtään mennyt perille? Radiouutisten kautta on päästy selville uusista oikeista osoitteista. Uuteen osoitteeseen on kirjoitettu koko kotijoukon voimin, jolloin monta kirjettä on lähetetty yhdessä kirjekuussa.

Kotona 29.10.1939

Kirjoitan taas, koska tiedän, ettet siitä pahastu. Olen saanut sinulta vain kaksi kirjettä, kiitokseni parhain niistä. Oli ilo, sainhan niistä lukea minun rakkaani käden kirjoitusta.

Kävin tänä päivänä kirkossa, siellä oli pyhäkoulun opettajien kokous. Olisin voinut tilata pyhäkoulun kotiini, mutta ajattelin ottaa sen muutaman viikon kuluttua näiden aikojen muutosten tähden. Tapasin kirkossa naapureita ja tulimme kotipuoleen yhtä matkaa. Laittoivat sinulle paljon terveisiä.

*Tiedän entuudestaan, että pidät munkkiloista, niin lähetän näitä sinulle koti tuomisina. En tiedä, mitä tarvitsisit, mutta paistoin vielä kakun ja lihaa. Ikävä kyllä kotonani ja sinun kotonasi ei ollut kirnuttua voita, joten lähetän edes tämän pienen voipalan, mikä minulla on. Toivottavasti saapuvat perille.
Terveisin Maria.*

Loimola 30.10.1939

Tervehdys täältä Loimolasta. Tulin eilen tänne tapaamaan ystävääni ja nyt tänään maanantai-aamuna palaan palvelukseen. Kello on vaille neljä aamulla ja lähden ajoissa, että ehdin palvelukseen, sillä omalla vastuulla liikkuminen on vähän huolellisempaa.

Kirjeesi ovat saapuneet perille, vaikka kenttäpostissa alussa vähän myöhästyivät.

Kiitos myös siitä voista ja lihakukosta, ne olivat hyvin tarpeen. On hyvä, että saa haukata omaakin sapuskaa. Välillä kun ei aina tuota valtion ruokaa ole saatavana ja aina ei käy sen syöntikään. Leipää täällä on riittävästi, joten voi on hyvin tervetullut. Makkaraa saa aina kaupasta, milloin sitä lisäksi tarvitsee.

Kirjoitan tätä kirjettä, kun ystäväni tuossa keittelee meille aamukahvia.

Osoite on nyt muuttunut kenttäpostissa. Terveenäkin olen ollut ja aina vaan Jumalaan luottaen ja rukoillen päässyt ajassa eteenpäin.

Terveisin Toivo